

Hazánk védett fa- és cserjefajai VII.

Boroszlánok

Lombhullató vagy örökzöld cserjék, leveleik szórtál-
lásúak, épszélűek. Virágaik csomókban nyílnak, színes
leplűek. Termésük húsos, egymagvú bogyó. A hazánk-
ban élő mind a három faj védett.

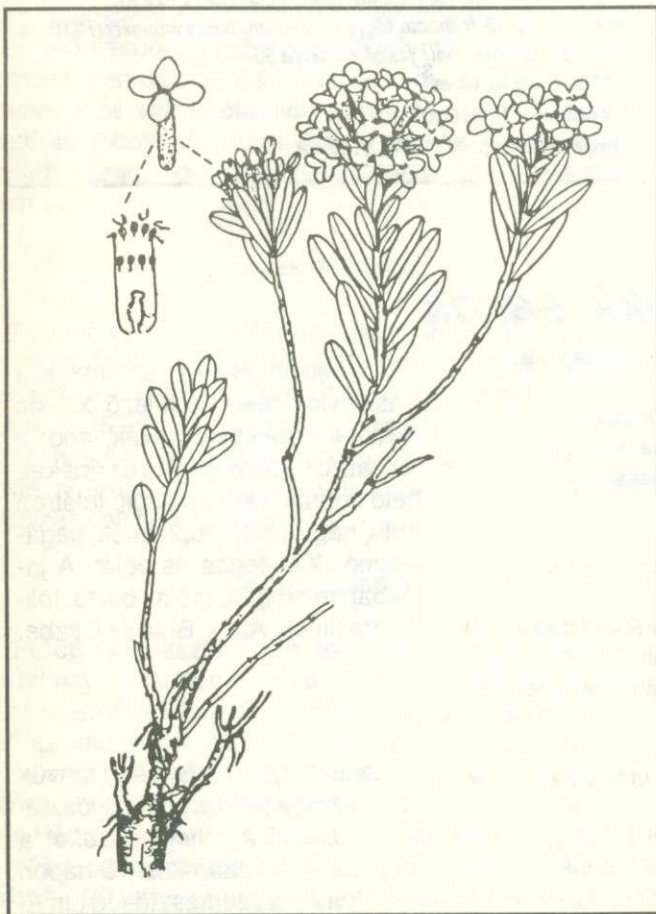
Henye boroszlán (*Daphne cneorum* L.) 3000 Ft

Örökzöld, kistermetű, aprólevelű cserje. Virágai ró-
zszaszínűek, végálló csomókban április–májusban nyíl-
nak. Termése sárgásbarna és pelyhes. Hazánkban két
alfaja van, melyek morfológiailag és ökológiailag is jól
elkülönülnek. A heverőszárú, kisebb levelű alfaj (ssp.
cneorum) zárt dolomit–sziklagyepekben, karszterdők-
ben, karsztkorerdőkben és meszes homokpusztákon
él, míg a felálló szárú, nagyobb levelű alfaj (ssp. *arbus-
culoides*) mészkerülő erdők, főleg erdeifenyvesek szé-

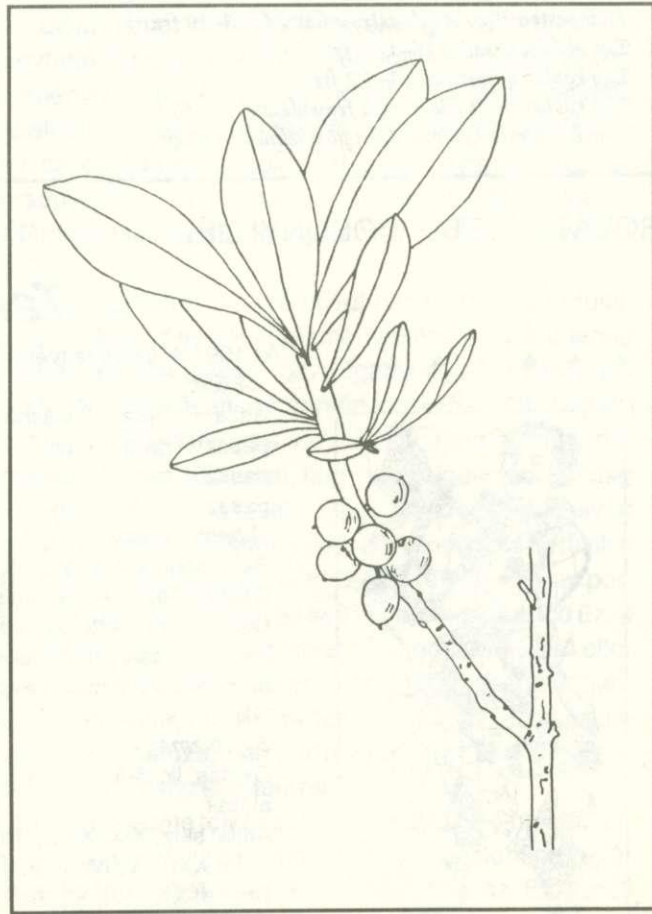
lén bukkan fel. Ez utóbbit egyébként Tuzson János
erdőmérnök írta le a tudomány számára. Közép–euró-
pai faj, hazánkban a Bükkben Kisgyőr és Felsőtárkány
mellett, az egész Dunántúli–Középhegységben, a so-
mogyi Mesztegnyőn és a kisalföldi Győrszentivánon a
ssp. *cneorum* alfaj, a Nyugat–Dunántúlon a Kőszegi-
hegységben, az Őrségben, a Vend–vidéken és a Gő-
csejben a ssp. *arbusculoides* alfaj tenyészik. A nyírségi
Terem és Nyírbátor határából kipsztult.

Farkasboroszlán (*Daphne mezereum* L.) 3000 Ft

Lombhullató, 1 méter magasra is megnő, tél végén,
kora tavasszal virágzó cserje. Virágai rózsaszínűek,
erős illatúak. Termése skarlátpiros mérgező bogyó.
Csaknem egész Európában fellelhető faj, nálunk a Bu-

Henye boroszlán (*Daphne cneorum* L.)

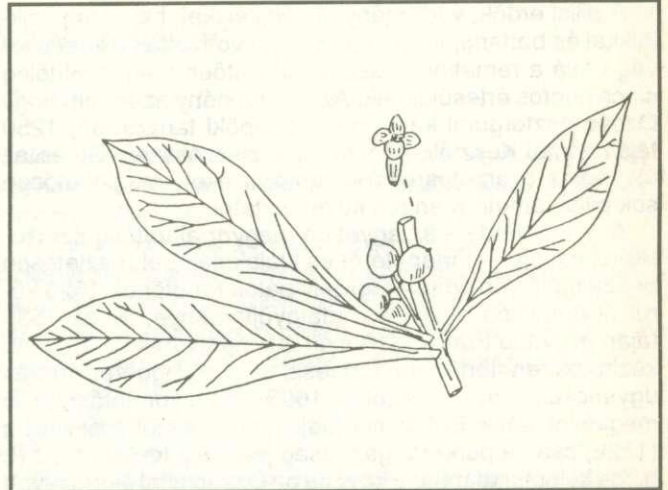
Farkasboroszlán (*Daphne mezereum* L.)

erős illatúak. Termése skarlátpiros mérgező bogyó. Csaknem egész Európában fellelhető faj, nálunk a Budai-hegység és a Balaton-vidék kivételével a Magyar-Középhegységben, valamint a Nyugat- és Dél-Dunántúlon él. Külső-Somogyban és a Dráva-síkon már nem találjuk. Bükkösökben, gyertyános-tölgyesekben, szurdok- és törmelékerdőkben, lucosokban és erdeifenyvesekben bukkanhatunk rá.

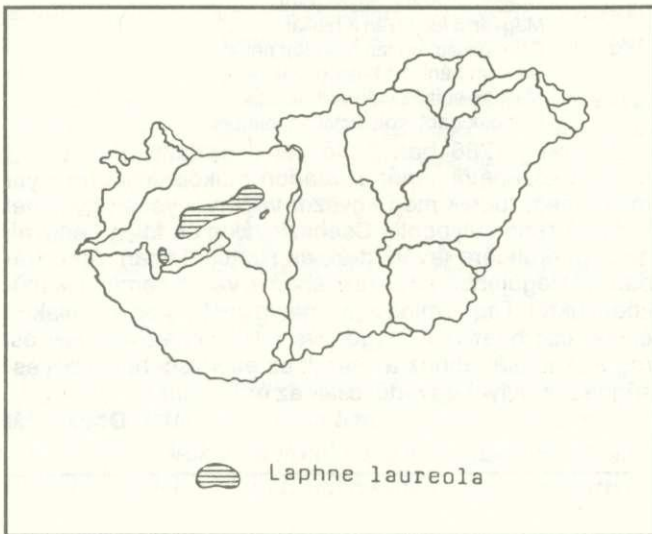
Babérboroszlán (*Daphne laureola* L.) 3000 Ft

Örökzöld, alig ágas, méteresre is megnövő faj. Jelenléktelen, sárgászöld színű, gyengén illatos virágai március-áprilisban nyílnak. Bogyója fekete. Európa atlanti és mediterrán részén honos, hazánkban csak a Vértesben, a Bakonyban és a Keszthelyi-hegységben él, a Börzsönyből kipusztult. Bükkösök, gyertyános-tölgyesek, törmelék- és szurdokerdők mészből gazdag termőhelyein találjuk.

Bartha Dénes

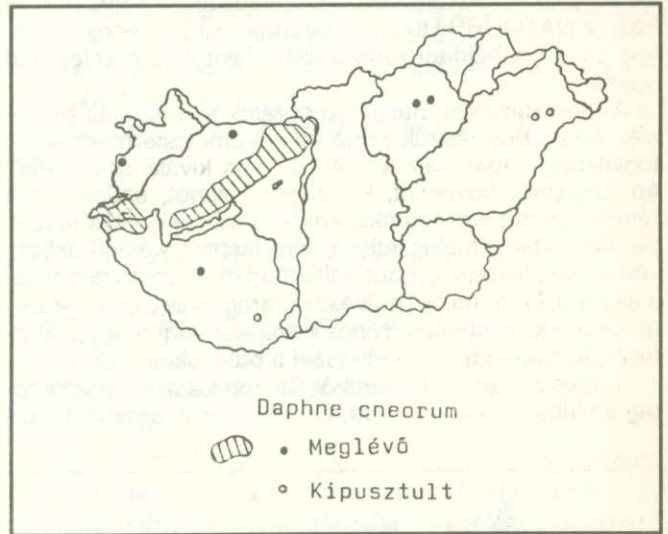

**Babérboroszlán (*Daphne laureola* L.)
(Csapody Vera rajzai)**

1. ábra

A henyeboroszlán hazai előfordulása

2. ábra

A babérboroszlán hazai előfordulása

Kik fedezték fel elsőként a pilisi erdők üdülőértékét?

A pilisi erdők nem anyagi természeti ajándékainak első tudatos keresői, élvezői kétségtelenül a remeték voltak. Ki volt a remete? — Olyan befelé fordult, csendet és egyedülétet sóvárgó ember, aki vallásos érzéstől is indítva, lemond a kényelemről, családi életről, rangról és gazdagságról. Tudatosan vállalja a természettel és a természetben való egyszerű és kemény életformát. Magános völgyet vagy félreeső barlangot keres fel állandó lakhelyül, ahol kizárólag a munkának, a szemlélődésnek és az imádságnak él. Napközben keményen dolgozik: erdőt irt,

az irtásterületen megtermeli szegényes ennivalóját, kosarat fon, gombát gyűjt, gyógynövényt keres. Így biztosítja szerény megélhetését. Ő az első „állandó erdei munkás”. Hajnalban és alkonyatkor — amikor még jobban megnő a csend az erdőn — felszítja a már csak éppen pislákoló tüzet, előveszi Bibliáját, olvas, ír, imádkozik, könyvet fordít vagy másol, és el-eltűnődik az ég, a föld, meg az élet nagy, nehéz titkain. Övé a csend: napjaink legnagyobb hiánycikke. Békéssé és nyugodttá teszi a magány: ma is az erdőbe megyünk ezért.

A pilisi erdők, vadregényes völgyeikkel, hallgatag szikláikkal és barlangjaikkal, valósággal vonzották a középkor vége felé a remetéket. Számukat illetően megközelítőleg sincs pontos értesülésünk. Az a körülmény azonban, hogy Özséb esztergomi kanonok (= püspöki tanácsadó) 1250 táján a mai Kesztlőc–Klastrompusztán összegyűjti és az ún. pálos szerzetesrendbe tömöríti őket, meglehetősen sok pilisi remetére enged következtetni.

A pálos rend — az egyetlen magyar alapítású szerzetesközösség — történetéről és kialakulásáról részletesen beszámol Gyöngyössy Gergely pálos rendfőnök 1520 körül összeállított okleveles adatgyűjteménye, ill. az 1530 táján írt „Vitae Fratrum” (A szerzetesestestvérek élete) című kéziratos rendtörténete. Ezt teszi teljessé Eggerer András ugyancsak pálos szerzetes 1663-ban nyomtatásban is megjelent írása. Ebből megtudjuk, hogy a mohácsi vész (1526) csak a parkerdőgazdaság jelenlegi területén tíz (!) pálos kolostor alapítása követte az Özséb által életre hívott klastrompusztai anyaházat. Ezek a következők: a piliszentléleki, esztergomi, barátkúti (Esztergom), pilismaróti, dömösi, visegrádi, kékesi (Pilisszentlászló), (a mai) liszenkotelepi (Pomáz) és a budaszentlőrinci rendház (e legutóbbi a mai budapesti erdészet területén lévő, feltárás és konzerválás alatt álló rommező). Ma nincs annyi szerződéses háza a NATOURS Utazási Irodának, mint amennyi kolostort épített a hajdani remetékéből alakított szerzetesrend ugyanitt...

A fehércámzsás, hallgatag barátok szorgalmas emberek voltak. Egy részük szőlő- és gyümölcsstermesztéssel foglalkozott. Iparosaik között számos kiváló csizmadiát, építőmestert, kovácsot, kőfaragót, szabót, szűcsöt, sőt (ólomcsöves!) vízvezeték szerelőt is találunk. Más részük betűfestésben, festészetben, fordításban, kódexírásban, könyvmásolásban, orgonaépítésben és szobrászatban jeleskedett. Fennmaradt művészi fafaragásaik Európa-szerke ismertek és híresek. Nincs középkor végi magyar iparfejlődés, tudomány és művészet a pálosok nélkül!

Kultúrtörténeti szempontból Báthori László pálos rendtag említése kívánkozik ide. Ő a budapesti erdészet terü-

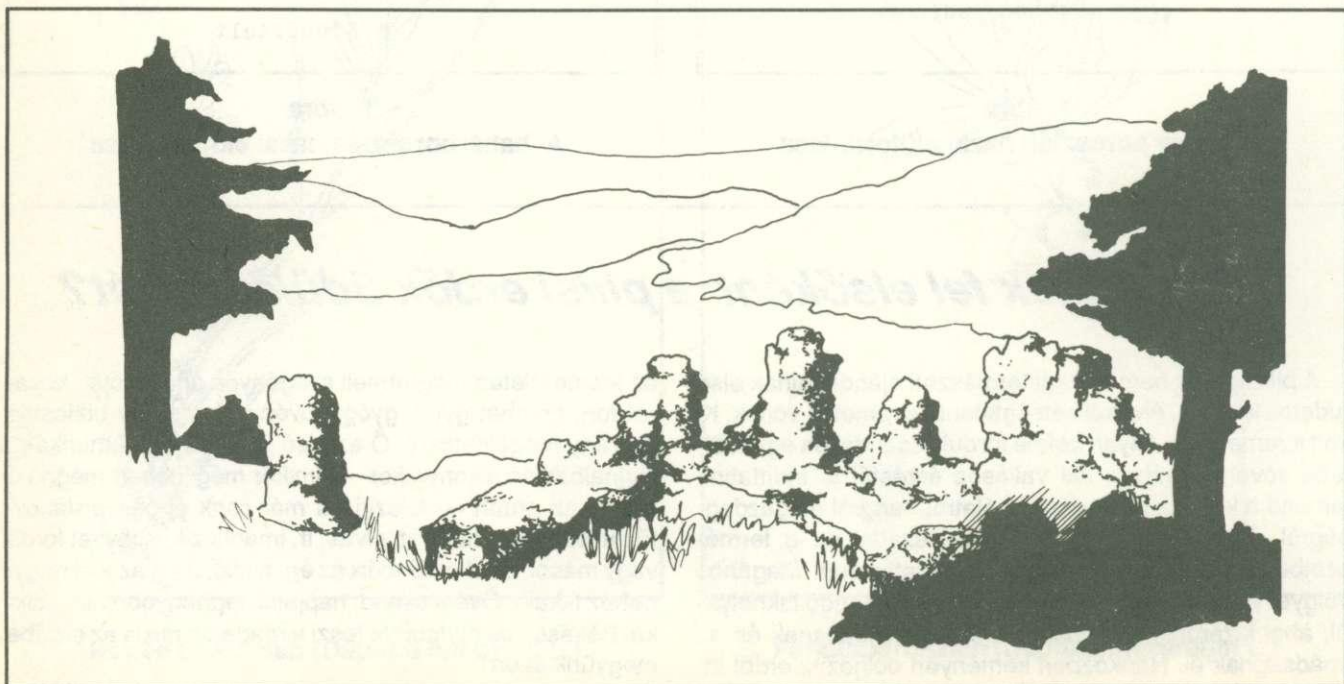
letén lévő hárshegyi, vagy Báthori-barlangban az 1400-as évek derekán 20 esztendei munkával elsőként fordította magyarra a teljes Bibliát. Műve Mátyás király híres Corvinái között kapott megtisztelő helyet, majd osztozott legtöbbjük sorsában: az elkallódásban. Báthori László egyébként az orvostudományban is járatos volt. Az erdélyi Reményik Sándor versben is megörökítette személyét és életművét. A vers egyébként kitűnő bepillantást enged az erdőt élő remete sajátos lelkivilágába.

Báthori László barlangja előtt

A barlang előtt ültem elmerengve.
Lassan leszállt az est.
Éreztem, a távolban hogy nyüzsgő
Gigászi hangyabolyként Budapest.
S láttam a Csendet még nagyobbra nőni,
És a hiúság vására fölé
Aranyszegélyes szemfedelet szőni.
S láttam: a régholt remetének lába
Hogyan kél versenyre az esti szélllel.
És a hangyabolyt hogy tapossa széjjel...
Ültem a barlang előtt elmerengve.
Itt ülhetett ő ötszáz év előtt,
Húsz hosszú éven át
A pálosrendi remete-barát.
Öreg betűt róta, egyre róta,
Magyarrá fordítván a bibliát.
Csillaghulláson tán tűnődött néha.
De nem bántotta kétség, vak remény.
Mellette volt és vele volt az Isten. —
És boldogabb volt biztosan, mint én.

A rendet 1786-ban II. József feloszlatta. Bár a múlt század közepétől ismét szabadon működhettek, magyar földön nem tudtak még egyszer végérvényesen gyökeret verni. A rend súlypontja Csehszlovákia és főleg Lengyelország területére tevődött át, de Portugáliában, Amerikában, sőt legújabbban Ausztráliában is van tudomásunk működésükről. Tagjai mind a mai napig erdős-hegyes tájakon élnek, csorbítatlanul megőrizve pilisi remete-elődeik ősi ragaszkodását ahhoz a csendhez és külső-belső békeséghez, amelyet egyedül csak az erdő adhat.

Dobay Pál

Május havi erdészeti teendők

[Az 1919. évi Erdészeti Zsebnaptár alapján.]

Erdőhasználat. — Magas hegységben a favágást és ritkítást, valamint a száraz és vizes csúsztatókon való közelítést és fuvarozást folytattassuk. Déli vidékeken a sarj- és középerdőben a fakiszállítás, nemkülönben a botoló- és nyeső-üzemben kezelt erdőben a fatermelés az új sarjak kimélése szempontjából beszüntetendő, szálerdőben azonban a fafuvarozás folytatható. Cserkéreg-erdőben a tarolás, továbbá a kosárfonó fűzessző vágás és rőzsetermelés folytatandó.

Az utaztatást és tutajozást folytassuk. Hasított áruk, úgymint: zsindegy, dránicza, szőlőkaró és dongatermelés, továbbá a tuskóirtás folytatandó.

Erdőművelés. — Erdősítési munkák, úgymint: a vetés, ültetés, iskolázás, eleven sövények telepítése, folytatandó a déli vidékeken lehetőleg befejezendő. A kikelt vetések takaróját szedjük le, tisztítsuk s egyengessük ki a csemetekertek utait és porhanyítsuk fel a régi csemeteágyakat; a gyomlálás megkezdhető; száraz időjárás mellett öntözzük és árnyékoljuk be a vetéseket. A télen gyűjtött kóris- és gyertyán magot földeljük be: szil vetésekhez készítsük elő a csemeteágyakat, mivel kedvező időjárás mellett a hó vége felé már szilmagot gyűjthetünk.

Erdővédelem. — A legeltetésre, kéreg- és fűtolvajokra, valamint a madárfészek-ralókra ügyeljünk; legeltetésre kiadott területeken a pásztorok szemeltartandók, nehogy tilosba menjenek, a tűzzel gon-

datlanul bányanak és az élő fákban kárt okozzanak. A szű-fogó fák megvizsgálandók és ha meg vannak támadva, lehántandók, a lehántott kéreg pedig elégetendő.

A *Pailura monacha*, *Porthesia chrisorrhoea* és *Bombix neustria* csoportokban feltalálható hernyóit irtassuk. A *Hylobius abietis* fogórokban kitett friss kérgen és dorongokon elpusztítható. A cserebogarakat, különösen erdősítések és csemetekertek közelében, rázassuk le a fákról és pusztítsuk el. A mezőgazdasági köztes használatra kiadott területek művelése ellenőrizendő.

Mellékhasznvételek. — A tölgy- és lúczkéreghántást, hárs- és szilfánccs termelést folytassuk.

Folytassuk a mész- és szénégetést valamint a fuvarozást; a szalajfőzést pedig addig, a míg hamukészletünk tart; a szalajfőzéshez való hamugyűjtés megkezdhető.

Építkezések. — Száraz és vízi építkezéseinket, az útépitéseket folytassuk. Új úthálókat, utak másnemű építkezések tervezése, lejtérése és kitűzése megkezdhető. Utakra, hidakra, vízáteresztkre, útarokkra, korlátokra ügyeljünk, nehogy a közlekedés ezek hiányossága miatt megakadjon; vízi építményeinket az úsztatás és tutajozás tartama alatt folytonosan javítsuk ki a megsérülés után azonnal, hogy a nagyobb károknak elejét vegyük.

Erdőrendezés. — A külső becslési és felmérési munkáknak itt az ideje.

Egy tölgyerdő keletkezésének csodálatos története

Közli Erdődi Adolf [Erdészeti Lapok 1866]

Rég elhunyt édes atyám hátrahagyott jegyzeteiben következő érdekes adattal járult azon tény magyarázatához, melynél fogva tarvágások után néhol nagy mennyiségben oly növények tűnnek föl, minők ott emberemlékezet óta nem láttatnak.

Az esetet ő maga 1842-ben így írta le:

Zólyom megyében, a bányakamara lipcsei uradalmának egyik részében több év óta jelentékeny területet tölgyekkel művelgettünk. Ennek szomszédjában nem nagy terjedtségű 60–80 éves jegenyefenyő-állab létezett, melyet két év előtt levágattam, hogy oda is tölgyemeket ültethessem. — Néhány héttel a szándékolt értés előtt a hely színére mentem, még egyszer körülnézni és csodálva szemléltem, hogy az félelmi tölgyecskével telisded teli van növe.

Nem tudtam elképzelni, honnan eredt e váratlan ültetés, miután közeliben termőképes tölgyfa nem létezett; madarak vagy egyéb vadak pedig oly nagy mennyiségű makkot nagyobb távolból aligha lettek volna képesek összehordani s a téren oly egyaránt sűrűen elvetni.

Csak miután megkísérlem azok néhányait a földből kihuzogatni, jöttem keletkezésük módjának történetére. Bárha ugyanis a talaj az uralkodott nedves időjárás folytán egészen meglazult volt, még sem valék képesek abból csak egy tölgyecskét

is kihuzni. Ásóhoz folyamodtam tehát és úgy találtam, hogy e növénykéek mind a valaha ott állott 200 és több éves tölgyek gyökérhajtásai valának; a már elkorhad tuskók még egészséges gyökereiből nőttek.

E régi tölgyek 80 és talán több év előtt vágattak el. Eleinte a vágást kitudja miféle gaz és bokor lepte el, míg azt végre a főntemlített sűrű fenyőállab elfoglalta, — a tölgyek gyökereit sötét hűvös árnyba temette s azok megújulási erejét teljes épségben föntartotta. Ez annyi évig szunnyadott erő a fenyők levágása, s ennél fogva a fény, meleg és levegő szabad behatása folytán oly élénken nyilvánult, hogy a mondott helyen váratlanul egészen teljes tölgyerdőcske keletkezett, mely mostanig is vidor növekvésnek örvend.

Ez eset bizonyítja, hogy a növénytestek tenyésztete azoknak néhány hátramaradott részecskéi útján még századok múltán is lehetséges, és magyarázza, hogy nagyobb térségeken emberi hozzájárulás nélkül is oly fanem válhatik uralkodóvá, mely az egész környéken többé rég nem volt található.

*

Nincs jogunk kételkedni e derék erdész kolléga leírásának valódiságán, de okkal kérdezhajjuk, hogy hasonló esetekkel vajon találkoztak-e erdészeink? (A szerk.)